

114320

Mandag 1. februar 1965

Hvem ser spøkelses? — og hvor?

Herr redaktør!

Jeg vet at De ikke deler mine synsmåter, når det gjelder rettsoppgjøret. Men samtidig tror jeg å vite at Deres uvilje mot å la andre synsmåter enn Deres egne komme til orde, er mindre enn hos Deres kollega tvers over gaten. Med denne agn til Dem ber jeg om lov til å imøtegå det angrep på meg og min bok som h.r. advokat Annæus Schjødt jr. hadde i anmeldelses form i VG lørdag. De av Deres blads lesere som følger hans advarsel om endelig ikke å lese boken, vil ellers være slett informert.

Adv. Schjødt siterer løsrevne setninger og uttrykk fra boken, uavhengig av sammenhengen, og han gjør seg skyldig i forvrengninger. Jeg skal ta for meg noen punkter:

I.

Han skriver: «I Wieseners øyne var landssvikoppgjøret en sammensvergelse, hvor Høyesterett og de fleste av landets ledende jurister gikk i spissen i bevisst og hevngjerrig krenkelse av de rettsprinsipper som landet kjempet for under krigen.»

Øynene er Schjødts, for dette har jeg da virkelig ikke sagt.

Gjennom hele boken har jeg lagt den største vekt på å skildre og forklare den bevisstløshet, resp. den nedsatte bevissthet, som 6 års verdenskrig og 5 års okkupasjon nødvendigvis hadde skapt på det rettslige plan, og som jeg mener er voldsomt undervurdert. Jeg tror neppe at noen av våre dommere, eller av oppgjørets ledende jurister ellers, tilnærmelsesvis har vært seg den urett bevisst som de de facto og de jure er kommet i skade for å medvirke til. Men som har kostet et stort

antall mennesker liv, ære og gods, helse og sinn.

Det er psykosen jeg har lagt an på å skildre. Jeg tror selvsagt ikke at det som skjedde i det store og hele har vært bevisst. For da ville det ikke ha vært til å leve her i landet.

Jeg er dommersønn selv, vokset opp i troen på en rettsindig og samvittighetsfull dommerstand. Og jeg er enig med Schjødt i at rettsoppgjøret var den vanskeligste prøve det norske rettsvesen noen gang har vært satt på. Uenigheten begynner ved spørsmålet om prøven ble bestått eller ikke.

II.

Adv. Schjødt har ikke oppdaget noe nytt i boken. Det er vel ikke det han har vært ute etter under lesningen. For ham er det hele bare en gjentagelse av gamle argumenter og anførsler, som våre domstoler har prøvet og avveiet på vanlig måte, og etter en vanlig fordøyelsesprosess.

Han glemmer kronologien. Alle-rede under psykosen i 1945 låste våre myndigheter og domsstoler oppgjørets hovedlinjer fast. Da var ikke forsvarsargumentene på noen måte bygget ut — selv om Schjødt mener å kjenne dem igjen i dag da han forlengst har lukket seg for dem. Senere har nok argumenter og motforestillinger modnet seg og tatt fastere form, etter hvert som den juridiske tenkning kom til bevissthet igjen og begynte å sette krigsaffektene på plass. Men i sin gjennomarbeidede form kom argumentene for sent, og de støtte på en mur av prejudikater og engasjementer. Skredet var gått.

III.

Uttrykket «seierherrens justis»

har jeg ganske riktig hentet fra Castberg. Det er i høy grad dekkende for den krigens kollektivistiske tankegang som kom til å prege det rettslige oppgjør. Når jeg derfor har anvendt det som en treffende tittel på boken, tillater Schjødt seg å kalle det «tyvlån av Castbergs autoritet.» Hva mener han?

Etter min mening har Castberg lånt sin autoritet heller for langt til den andre siden. I boken har jeg referert hans konklusjon — at han finner rettsoppgjøret «stort sett i orden». Og jeg har gått ut fra at Castberg selv har villet preferere denne karakteristikk og gi den det meste av sin autoritet. Det er dette jeg kritiserer ham for. Men også den andre betegnelsen stammer fra professoren, som gudskjelov også har motforestillinger. Jeg skulle gjerne vite hvor tyvlånet ligger?

Mener Schjødt at Castberg har forsnakket seg? At han helst vil kalle setningen om «seierherrens justis» tilbake? Skulle dette være tilfellet, får professoren gjøre det selv, og da skal jeg gjerne overta karakteristikken for egen regning. Den er for god til å kaste på skraphaugen. Så lenge han ikke har kastet den fra seg, er min kildeangivelse riktig, og Schjødt bør velge sine ord med større forsiktighet.

IV.

Schjødt sier at det domsmateriale jeg behandlet i boken, er «urepresentativt».

Med vilje har jeg tatt på meg å rette kritikken mot Høyesterett, og jeg har gått inn på 20-30 av de toneangivende domsavgjørelser nettopp for ikke å møte den innvending at jeg går utenom det som er representativt. For meg hadde

Av høyesterettsadvokat ALBERT WIESENER

det vært både billige og takknemligere å plukke ut underrettsdommer til skyteskiver. Vil adv. Schjødt vennligst oppgi meg hvilket materiale som er representativt, hvis ikke de dommer jeg behandler, er det?

V.

Når det gjelder Quisling-saken befinner jeg meg under dobbelt lid. Slik går det, når man gjerne vil gjøre rett til begge sider. Da faller de begge over en. Skill aldri bikkjer som Lass.

Samme dag som Schjødt fyrer løs i VG, skjeller førerens hirsjef Sæther meg voldsomt ut i «Folk og Land». Jeg driver «ondskapsfull og nedsettende» omtale av den avdøde, og min juridiske godkjennelse av dødsdommen er uholdbar og uverdlig.

I den samme forbindelse får jeg kraftige breidsider av advokat Schjødt i VG og av hans kompanjong Dahl-Hansen i Sjøfartstidende, ganske enkelt fordi jeg ikke kan akseptere den æresmessige tilrakkningen av personen Quisling. Hirsjefen kan jeg lettere tilgi. Han er en hundetro tilbeder av sin fører, og dermed er hans horisont begrenset. Han bjeffer på alle som går over den hellige grav. Men av to høyesterettsadvokater hadde jeg ventet bedre.

Det irriterer advokatene Schjødt og Dahl-Hansen at jeg — uansett jussen, som (anvendt på forgruppens høykonjunktur) vel også kunne gi dekning for i 257 — at jeg allikevel våger å sette min psykologiske sans og mitt personlige kjennskap til Quisling opp mot anklagernes. Schjødt beskylder meg for å ville bidra til legendedannelse om Quisling.

Jeg kan forsikre til begge sider at jeg aldri har villet bidra til noe annet enn til et riktigere bilde av mannen. Personlig har jeg ingen grunn til å elske Quisling. Meg ville han jo helst ha skutt — en idé hos en statssjef som i en tid da livene var billige, kunne gi anledning til bekymringer nå og da hos gjenstanden for hans oppmerksomhet. Men jeg må få lov til å hevde at lesn om hans usselhet og ynkelighet er for primitiv. Klosset var han, og rar. Virkelighetsfjern og ubesluttet. Men hans anklagere har i sin kamp mot mytedannelsen neppe vært de rette til å forstå ham.

Imidlertid finner jeg grunn til å peke på at Quisling ikke er noe hovedtema i min bok. Hans kapittel er bare ett av syvogtyve. Bikkjeslagsmålet forteller litt om hvor kompleksene sitter.

VI.

Et av Schjødts argumenter mot meg er at han finner det «åpenbart at jeg ikke har skjont hva krigen dreiet seg om.» Jeg tror nesten at han der er inne på noe. Undertiden kunne man virkelig begynne å lure på spørsmålet. I slike stunder fikk man bare gjøre det beste på den post man stod på.

Men jeg er langt fra sikker på at den som aldri har vært i tvil om hva krigen dreiet seg om, at han eller hun har skjont det hele så meget bedre. «Åpenbart» er dette iallfall ikke, og Schjødt skulle være forsiktig med de store ord.

VII.

Grunnen til at Schjødt anmelder boken er at han vil advare mot den. Det beste arbeidsgrunnlag for en saklig anmelder denne intensjon neppe.

Men hvorfor er det nødvendig advare «alle og enhver»? Lik forut har jo Schjødt sagt at «selv svært ukritiske mennesker vil bli vanskelig for å sveige Wiesener angrep på den norske domme stand etter krigen.» Og et annet sted heter det at «slikt går vel bare i den som ut fra følelsesmessige grunnforestillinger er på jakt etter enhver form for nedsettende omtale av rettsoppjøret.» Hvem har hans advarsler etter dette adresse til?

Advarslene smigrer meg i grunnen, fordi de indiserer at boken må ha truffet. Jeg følger meg nesten som en slags rettslivets Miller eller Mykle, som endelig ikke må få innpass hos ubefestede sjeler.

Den som ikke trenger dadla, få lese, hvis han skulle ha lyst til det. Motvekt foreligger det rikelig av i allehånde former. Den som vil la være å lese, kan ha det så godt for meg. Jeg har ikke skrevet for folk som på forhånd mangler ethvert mottagerapparat. Mett har jeg skrevet for at også

ukonvensjonelle tanker som boken byr på, skal være tilgjengelige på trykk, når vår generasjon er borte.

H.r.advokat Schjødt slenger til meg en blomst til slutt og berømmer meg som en «vel utrustet mann» — vel å merke når jeg beskjeftiger meg med annet enn med rettsoppjøret. Han håper at jeg nå vil anse meg ferdig med dette emne.

Jeg er selv ikke uten det samme håp. Men det vanskeliggjøres ved at jeg til stadighet støter på blekk-sprutens svar når jeg rører ved emnet. Schjødt og hans meningsfeller er jo selv ikke ferdige med tingene, så lenge de ikke kan møte kritikken med åpnere sinn. På det område hvor uretten ligger, har de aldri gått virkelig igjennom kritikken, bare skjøvet den fra seg. Som om den var spøkelse ved høyiys dag.

Jeg tror ikke at man er herre selv over når man blir ferdig med de store sakskomplekser. Kanskje har dette noe med etikken i vårt yrke å gjøre. Jeg kan ikke til enhver tid beskjeftige meg bare med det som er harmøst og lønnsomt.

Oslo, 25. januar 1965.

Albert Wiesener.